

Väitösikkuna

Allan Tiitta

Maisemavalokuva suomalaisessa maantieteessä

Hannu Linkola:

“Niin todenmukainen kuin mahdollista”. Maisemavalokuva suomalaisessa maantieteessä 1920-luvulta 1960-luvulle. Department of Geosciences and Geography A 22, 2013. (250 s.)

Hannu Linkolan väitöskirjan kohteena ovat suomalaisten maantieteilijöiden tulkinnat maisemasta. Hänen tavoitteenaan on selvittää, miten maisemavalokuvia on käytetty suomalaisessa maantieteessä 1920-luvulta 1960-luvulle, siten että varsinaisina tutkimuskohteina ovat 1920-, 1940- ja 1960-luvut. Hän on kohdentanut tutkimuksensa pääosin Terra-aikakauskirjoissa, maantieteen oppikirjoissa ja Suomenmaa-teoksen kahdessa laitoksessa julkaistuihin maisemavalokuviiin ja niiden lukemista ohjaaviin kuvateksteihin.

Kokoamansa laajan aineiston avulla Linkola on pyrkinyt selvittämään, miten ja miksi juuri näitä kuvia on käytetty, miten kuvien sisältö on vaihdellut ja miten nämä vaihtelut liittyvät toisaalta maantieteen sisäiseen kehitykseen ja tiedepoliittisiin tavoitteisiin, ja toisaalta Suomen valtiolliseen ja kansalliseen kehitykseen sekä yhteiskuntahistoriaan. Hän on suunnannut päähuomionsa diskursiivisiin käytäntöihin, joita maantiede on tuottanut ja joiden välityksellä se on liittynyt sekä kansallisiin että tiedediskursseihin. Samalla hän tarkastelee yliopistomaantieteen, maantieteellisten seurojen ja maantieteen kouluopetuksen yhteiskuntasuhdetta.

Tutkimustehtävä on haastava. Suomalaisen maantieteen sisällöllisestä ja institutionaalisesta kehityksestä on kirjoitettu jo melkoisesti. Kuvallista aineistoa on käsitelty ansiokkaasti karttojen ja kansallisten tilan representaatioiden yhteydessä maantieteen ja muiden tieteiden piirissä. Linkola on kuitenkin ensimmäinen suomalainen maantieteilijä, joka on nostanut laajasta ja keskeisestä maisemakuvastosta rakentuvan aineiston systemaattisen ja kriittisen analyysin kohteeksi ja hakenut aineksia monen tieteen alueelta, muun muassa semantiikasta, tieteensosiologiasta, kulttuurintutkimuksesta,

valtio-opista, taidehistoriasta ja historiasta.

Tutkimusaihe on ajankohtainen ja tärkeä, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Linkola on perehtynyt laaja-alaisesti 2000-luvun vaihteen kansainväliseen nationalismitutkimukseen ja erityisesti visuaalisen kulttuurintutkimuksen ja tieteensosiologian teorioihin ja metodeihin, jotka hän osoittaa hallitsevansa. Käytetty diskurssinäkökulma on tuotu hyvin esiin ja kiinnitetty teoreettisesti. Tutkimuksen aineisto on laaja ja kerätty systemaattisesti. Tutkimusta tukeva lähdekirjallisuus on monipuolinen, ja Linkola on perehtynyt siihen hyvin.

Julkaistujen maisemakuvien maantieteellistä jakautumista koskevat kartat ovat informatiivisia, mutta niiden lukemista olisi auttanut luokkien nykyistä selvempi erottaminen toisistaan. Kartat suomalaisten maantieteilijöiden ulkomaisista tutkimusmatkoista ovat mielenkiintoisia.

Linkola vastaa alussa esittämiinsä tutkimuskysymyksiin varsin kattavasti. Hän kykenee osoittamaan, että suomalaisen maantieteen, maiseman ja sen representaatioiden sekä Suomen alueellisen ja valtiollisen hahmottumisen välillä on ollut tiivis yhteys. Hän on löytänyt myös selvän näytön sille, että maantiede ei kehittynyt vain vastaamalla yhteiskunnallisen ja valtiollisen kehityksen synnyttämiin tarpeisiin vaan antoi myös oman panoksensa Suomen identiteetin, suomalaisuuden ja suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseen. Tämä näkyi muun muassa siten, että maantieteilijöiden maisemakuvastoissa on erotettavissa selkeitä jatkuvuuksia ja muutoksia.

Kaikilta osiltaan tutkimus ei kykene hyödyntämään alun, ehkä liiankin moniaineksisen käsitteellisen osan avaamia mahdollisuuksia. Tieteensosiologinen tarkastelutaso ei nouse kovin vahvasti esil-

le, ja työn lopussa tutkimustuloksia ei juuri liitetä muilla tieteenaloilla saavutettuun tietoon. Tutkimus myös sivuuttaa liian vähäisellä huomiolla muutamat merkittävät historialliset tapahtumat, jotka ovat jättäneet syvän jäljen kansalliseen muistiin.

Linkola ei tuo riittävästi esiin, että maantiede oli vain yksi alue tai toimija, jonka avulla Suomi nuorena kansallisvaltiona ryhtyi lujittamaan hallintavaltiansa alueellaan. Hän ei myöskään pohdi sitä, mikä merkitys maantieteilijöiden hahmottamalla maisemakuvastolla on ollut Suomi-käsitysten muotoutumiseen suhteessa muihin Suomi-kuvan tuottajiin – esimerkiksi kaupallisten kustantajien, maalaustaitteen, valokuvateosten ja Suomi-filmien panos on ollut merkittävä. Linkola ei myöskään esitä tutkimuksessaan minkäänlaisia kansainvälisiä vertailuja.

Näin tutkimuksen anti ei leviä niin laajalle kuin olisi ollut mahdollista. Tämä johtuu osin siitä, että Linkola ei tuo voimakkaammin esiin saavuttamiinsa tuloksia tai ainakin esittää ne turhan varovaisesti. Laajan tutkimusaineiston ja käsittelyn perus-

teellisuuden ansiosta johtopäätökset olisi voinut nostaa selkeästi esiin. Esimerkiksi havainto siitä, että Suomen kaksiportainen hallintojärjestelmä alkoi saada maisemassa näkyvää konkreettista muotoa vasta 1960-luvulla, jolloin komeat ja isot kaupungin- ja kunnantalot nousivat paikallishallinnon symboleiksi, olisi ollut hyvä tuoda selkeästi esiin nyt, kun kuntien asema on noussut jälleen keskeiseksi poliittiseksi kysymykseksi.

Tutkimus on hyvin ja elävästi kirjoitettu. Se on rakenteeltaan selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus, joka osoittaa kirjoittajan kyvyn tieteellisen tekstin tuottamiseen. Kirjoitusvirheitä on vähän.

Linkolan laaja tutkimus on arvokas lisä erityisesti maantieteen ja oppihistorian tutkimukseen, ja tarjoaa hyvän lähtökohdan jatkaa maantieteellisen maisemakuvaston tutkimusta. Nyt tehdyt ratkaisut käyvät vertailuaineistoksi ja antavat myös viitteitä siitä, miten tulevaa tutkimusta olisi suunnattava.